

of Ancient Roman anthroponyms of the New Testament in the course of more than 100-year long history of translating the Holy Scripture in Ukraine. The study of the anthroponyms in question will enable the researcher to, firstly, reveal the place of a biblical personum in the hierarchy of the then society, and, secondly, will make it possible to read the preferences of the authors dealing with the present-day Ukrainian translations of the Holy Scripture. This article is to become a separate segment in the domain of Ukrainian Bible Studies. The Ancient Roman nominations comprising in their structure an administrative post and profession name make up a small fragment of the New Testament names (more than 100 % of all Ancient Roman names).

In the present-day Ukrainian translations of the Holy Scripture these social markers possess various numbers of Ukrainian equivalents: a / four (nominating the posts of a governor, administrator); b / three (nominating a profession in the field of law); c / two (nominating a head of the mission); d/ one (nominating a profession in the sphere of medicine).

Key words: Biblical onym, New Testament text, Ancient Roman realm, Ancient Roman nominations, anthroponymic formula, job titles, names of professions.

УДК 811.111'373.22

Г. В. Ткаченко,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов природничих факультетів

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,

Французький бульвар, 24 / 26, м. Одеса, 65058, Україна,

тел.: (0482)63-57-45,

foreign.languages@onu.edu.ua

ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ПОЯВИ ТЕРМІНА ХРЕМАТОНІМ І МЕЖІ ХРЕМАТОНІМНОГО ПОЛЯ

В останній час актуалізувалася проблематика, що пов'язана з вивченням власних назв унікальних предметів – хремотонімів. В українській ономастичній науці досі не існує загальноприйнятого уявлення про межі хремотонімії.

Ключові слова: онім, хремотонімія.

Метою статті є аналіз існуючих у лінгвістиці визначень терміна **хремотонім**, зіставлення їх, уніфікація та стандартизація, виокремлення розрядів і класів хремотонімів, а також спроба простежити за змінами розрядів від класичного до сучасного стану.

Наукова актуальність цієї роботи полягає у новому, раніше не відомому ракурсному вивченню проблеми хремотонімії. Одним із важливих факторів, що зумовлюють отримання предметом назви, є вплив навколишнього середовища та бажання власника зафіксувати ексклюзивність певного витвору. Підбираючи назву предмету, людина найчастіше не вигадує нічого нового, а просто дає ім'я, намагаючись його увіковічити. Використання власної назви є однією із стародавніх традицій, яка давно увійшла в практику. Як зазначає відомий англійський лінгвіст Д. Крістал, в ономастиці існує феномен здатності набувати ВН – **ономотогенність (nameability)** – „процес отримання назви предметом / об'єктом на підставі його тісного зв'язку з нашим життям” [9, с. 154]. Власне, будь-який предмет об'єктивної дійсності може отримувати назву [18, с. 204].

О. В. Суперанська ототожнює функції власної назви з загальними функціями мови і виокремлює чотири основних: комунікативну, апелятивну, експресивну і дейктичну [5, с. 272–273]. На думку Ю. О. Карпенка, „номінація, ідентифікація і диференціація – це три аспекти головної, провідної функції власних назв”, а „всі інші функції власних назв, зокрема інформативна й емоційна, факультативні і менш специфічні” [2, с. 234–235]. На нашу думку, різні класи онімів мають активні або пасивні, додаткові периферійні функції.

Зазначимо, що хремотоніми також мають додаткові функції. За своїм призначенням хремотоніми виконують чотири ролі: виокремлювальну, характеризуючу, ідентифікуючу та сигніфікативну. Власні назви унікальних предметів існують для того, щоб створювати фон для людини та її життя, виокремлюючи окремі деталі, відображаючи процес її мислення, захоплень, звичаїв та спостережень; вони відображають об'єктивну дійсність; розкривають внутрішній світ мовця, його творчу індивідуальність. Видатний чеський ономастолог М. Гарвалик схиляється до думки, що великі труднощі виникають при потребі використовувати та зіставляти терміни різних ономастичних шкіл [1, с. 6]. Схожа ситуація виникла і в хремотології. Існують чотири більш-менш відомі європейські ономастичні школи: польсько-чеська, російська, українська та німецька школи, які досліджують пропріальну лексику. Однак варто зазначити, що, оскільки ці наукові школи географічно віддалені одна від одної, то і результати їх наукових пошуків відрізняються. Наприклад, польський ономастолог Ч. Косиль до хремотонімів відносить „власні назви деяких матеріальних витворів

людини, промислових чи рукотворних”, однаково одиничних та серійних [19, с. 370]; чеський ономатолог Л. Куба до хремотонімів відносить також **ідеоніми** й **ергоніми** [19, с. 376], але, на наше переконання, хремотоніми є складовою прагматонімів, а ніяк не ідеонімів; ще один чеський ономатолог М. Кнаппова ввела в обіг термін **господарські хремотоніми** [14, с. 152–157]; словацький ономатолог М. Майтан вважає, що назви епох теж є хремотонімами [19, с. 375], але для таких онімів виділено окремий клас – **хрононіми**; Г. Доріон та Й. Пуар’є характеризують хремотоніми як власні назви транспортних засобів – **порейонімів** [10]; ономатологи англomовних країн не виокремлюють хремотоніми як такі, вивчаючи насамперед антропоніми (Mike Campbell, Wilson, R. M.) і топоніми (Richard Coates, Eilert Ekwall, Margaret Gelling, Oliver Padel, Robert L. Ramsay, Henry Schoolcraft, Albert Hugh Smith, George R. Stewart, Isaac Taylor, William J. Watson, Craig Weatherhill).

Погляди української ономастичної школи на проблему хремотономастики можемо порівняти з поглядами російської школи – вони майже не відрізняються. При описі основних термінологічних питань хремотології російські ономатологи О. В. Суперанська і Н. В. Подольська вважають хремотонімами власні назви окремих неживих матеріальних предметів, вироблених чи здобутих руками людини (зброї, посуду, коштовностей, музичних інструментів) [5, с. 146]. Українські дослідники схилиються до такого трактування: „хремотонімія (від гр. *chrema* – річ та *онут* – ім’я, наймення) – власна назва окремих матеріальних предметів – кораблів, діамантів тощо, а також витворів духовної культури – назви художніх творів, музичних п’єс, шедеврів живопису, кінофільмів тощо” [3, с. 129]. Тут варто зазначити, що пошукуване визначення повністю змінює смислове значення терміна і плутає різні розділи. Назви художніх творів, музичних п’єс, шедеврів живопису, кінофільмів необхідно відносити до **ідеонімів** – „... різні категорії загальних назв, які мають денотати у ментальній, ідеологічній та художній сферах діяльності людини” [4, с. 61]. Власне хремотоніми відносять до прагматонімів – онімів, які мають денотати в прагматичній сфері людського буття [4, с. 110].

В слов’янській ономастичній науці появу терміна **хремотонім** можна датувати 1966 роком у статті І. Хонл (I. Honl), в якій автор перелічує різні класи онімів (**антропоніми**, **зооніми** тощо) та виокремлює хремотоніми, які визначає як власні назви речей [11, с. 5].

Цей час і можна вважати за дату народження хрематономастики – так ця значно молодша галузь називається в чеській та польській ономастичних школах. Подальший розвиток проблематики отримала у 1989 році з публікацією роботи М. Майтана, в якій лінгвіст подає власну типологію хремадонімної пропріальної лексики. Вважаємо за необхідне акцентувати, що ця класифікація є сумішшю онімів різних класів і не є усталеною (наприклад, назви заходів, організацій – **ергоніми**, які зараз є окремим класом, було віднесено до хремадонімів). Варто наголосити, що з цього часу тлумачення терміна **хремадонім** стає зрозумілим, а хремадоніми виокремлюються в самостійний клас пропріальної лексики [17, с. 11–12]. Інший дослідник відносить до хремадонімів **ергоніми, ідеоніми, хрононіми**, що на сьогодні, зрозуміло, є хибним твердженням, однак вельми цінним і вірним є визначення, що хремадоніми – власні назви серійної продукції [20, с. 109–111]. Така дефініція знаходить підтвердження у пізнішій праці зазначеної проблематики [21, с. 165].

Одним із провідних дослідників хремадонімної лексики вважається чеський ономастолог Л. Куба. Дослідник схиляється до думки, що хремадоніми – „це власні назви людських витворів і що ці найменування не є фіксованими у часі та просторі” [16, с. 103]. У своїй роботі автор розширив межі хремадонимастики та виокремив власні складові цього класу, згідно з якими до хремадонімів відносять: власні назви свят, битв, революцій, з’їздів, медалей, геральдичних символів, органів влади, державних установ, господарчих органів, військових організацій, дипломатичних актів [16, с. 103–123]. На нашу думку, була проаналізована величезна кількість власних назв, але, на жаль, жодна з підгруп не була стандартизована та уніфікована. Не менш відомий своїми роботами з хремадонимастики полоніст Ч. Косиль, який здійснив аналіз різноманітних за характером онімів та розділив хремадоніми на дві підгрупи. Першу дослідник розподілив між власними назвами косметичної продукції, власними назвами алкогольної та тютюнової продукції, власними назвами військових об’єктів. Друга група охоплює власні назви (бізнес, устаткування) та ті хремадоніми, які ми за усталеною традицією вважаємо ергонімами [15, с. 440–444].

Сучасні погляди на питання хремадонимастики можна простежити у роботах польського (Е. Jakus-Borkowa) та словацького (L. Gaňančovská) ономастологів. На думку Є. Якус-Боркової, яка

аналізувала оніми космічного простору, приділяючи їм більше уваги, хрематоніми можна розподілити на три групи: 1) власні назви витворів культури (нематеріальні), пов'язані з пізнанням Всесвіту (**ергоніми, інституціоніми, проектоніми** – назви планів, **ідеоніми**); 2) власні назви технічної астрономічної апаратури; 3) власні назви наземних об'єктів, які використовують у космічних дослідженнях [13, с. 57]. Власну новітню класифікацію пропонує Л. Гаранковська, згідно з якою дослідниця відносить до хрематонімів власні назви одиначної або серійної продукції: **ергоніми** (власні назви об'єднань людей), **хрононіми** (власні назви відрізків часу), **акціоніми** (власні назви конференцій, вистав, заходів тощо), **документоніми** (власні назви актів, законів, документів), **фалероніми** (власні назви медалей, титулів, плакатів) [12, с. 97–98].

За визначенням Н. В. Подольської, хрематонім – „власна назва унікального предмета матеріальної культури, виробленого чи здобутого руками людини” [4, с. 146]. Ономатолог О. В. Суперанська у своїй роботі дає одну з найперших чітко сформованих і окреслених класифікацій власних назв. Згідно з цією класифікацією в „онімному просторі можуть бути виокремлені такі класи: антропонімія, топонімія, зоонімія, космонімія, астронімія (вивчення окремих небесних тіл: зірок, планет, комет, астероїдів тощо) з астротопонімією (вивчення космічних географічних найменувань), хрононімія, хрематонімія, міфонімія тощо” [5, с. 173]. На думку дослідниці, хрематоніми – це власні назви окремих неживих предметів. До цього класу також входять назви зброї та музичних інструментів. У цьому випадку слід наголосити, що „ім'я виробника таких інструментів може бути своєрідним засобом для індивідуалізації, але не дає власної назви” [5, с. 190]. Наприклад, творцями зброї є зброярі, а назву дає безпосередньо власник, або ж вона надається з урахуванням певних властивостей (меч *the Sparkling and the Icy Death*) або ж місця знахідки (меч *the Thames Sword*, який було знайдено на дні річки Темзи в Лондоні). Український ономатолог М. М. Торчинський пропонує новітню класифікацію хрематонімів, поділяючи їх на чотири основних сектори: **ювеліроніми, унікумоніми, колекціоніми й емблеоніми**, в кожному з яких виокремлюючи ще кілька підсекторів [8, с. 193–196].

Детально розглянувши визначення й класифікації хрематонімів, запропоновані різними лінгвістами, ми можемо зробити такі висновки і поставити такі завдання: по-перше, слід чітко сформулювати

визначення терміна, об'єднавши викладене вище; по-друге, створити власну класифікацію хремотонімної лексики з урахуванням вищезазначених коментарів; по-третє, уніфікувати стару хремотонімну термінологію та укласти нову на базі виявлення нових підгруп. Власне, під **хремотонімією** розуміємо: 1) сукупність власних назв окремих унікальних предметів, витворів людини або природи; 2) тотожні власні назви серій предметів з однаковими денотатами (одним хремотонімом може позначатися серія однакових предметів, один клас, або бренд: кінонагорода „Оскар” – статуеток велика кількість, а назва премії одна). Таким чином, новітня систематизація хремотонімного поля нараховує 7 секторів (армоніми, домоніми, емблеоніми, колекціоніми, порейоніми, унікумоніми, ювеліроніми), деякі з яких надалі членуються на 39 підсекторів та 6 сегментів [6; 7]. Кількість секторів не є чітко окресленою, межі їх рухомі та можуть зміщуватись у процесі наукового пізнання.

Подальшим напрямом нашого дослідження визначаємо дослідження хремотонімів в умовах будь-якої культурної спільноти та розширення їхніх секторів.

Список використаних джерел та літератури

1. Гарвалик М. К вопросу о современной ономастической терминологии / М. Гарвалик // Вопросы ономастики. – 2007. – № 4. – С. 5–13.
2. Карпенко Ю. О. Літературна ономастика: збірник статей / Ю. О. Карпенко. – Одеса : Астропринт, 2008. – 328 с.
3. Мала філологічна енциклопедія [Текст] / уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра. – 2007. – 478 с.
4. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / Н. В. Подольская. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Наука, 1988. – 186 с.
5. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская. – М. : Наука. – 1973. – 367 с.
6. Ткаченко Г. В. Класи хремотонімів / Г. В. Ткаченко // Мова і культура. (Науковий журнал). – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 12. – Т. VII (132). – С. 69–73.
7. Ткаченко Г. В. Уточнення щодо термінопозначень нових підгруп хремотонімів / Г. В. Ткаченко // Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія „Лінгвістика”: Збірник наукових праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2009. – Вип. X. – С. 214–217.
8. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: Монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 548 с.

9. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language* / D. Crystal. – 2-nd ed. – London: Cambridge University Press, 2006. – 499 p.
10. Dorion H., Poirier J. *Lexique des termes utiles a l'étude des noms de lieux* / H. Dorion, J. Poirier – Quebec: French and European Publications, Inc., 1975.
11. Honl I. O tyronymech – názvech sýřů / I. Honl // *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV* 7, 1966. – S. 5–9.
12. Garančovská L. Vymedzenie chrématoným v onymickom systéme / L. Garančovská // *Acta Onomastica*. – Ročník 50. – Praha, 2009. – S. 88–101.
13. Jakus-Borkowa E. *Acta Onomastica* / E. Jakus-Borkowa. – Ročník 48. – Praha, 2007. – S. 54–71.
14. Knappová M. Proměny hospodářských chrématoným // *Termina* 94. Liberec 21–23 června 1994. Konference o odborném stylu a terminologii: sborník příspěvků. – Liberec, 1995. – S. 152–157.
15. Kosyl C. *Chrematonimy: Encyklopedia kultury polskiej XX wieku. Współczesny język polski* [J. Bartmiński (ed.)]. – Wrocław, 1993. – S. 440–444.
16. Kuba L. Pojmenivání lodi z původního chrématonyma (případně z apelativa a z jiného druhu vlastních jmen, které souvisejí s chrématonymy) / L. Kuba // *Acta Onomastica*. Věnováno k 100. Výročí narození Ph. Dr. Jana Svobody, Dr. Sc. – Ročník 40. – Praha, 1999. – S. 103–123.
17. Majtan M. Klasifikácia chrématonimie // R. Šrámek., L. Kuba (eds.), *Chrématonima z hlediska teorie a praxe. Sborník z 3. celostátního semináře „Onomastika a škola”*, Ústí nad Labem 21–22.06.1988, Brno, 1989. – S. 7–13.
18. Naumann H. *Soziolinguistische Aspekte der Onomastik* / H. Naumann. – Berlin, 1974. – 150 s.
19. *Słowiańska onomastika. Encyklopedia* / pod red. E. Rzetelskiej-Feleszko i A. Cieślukowej. – Warszawa; Kraków: Wyd-wo Naukowe Warszawskie, 2002 – 2003. – T. 1–2.
20. Šmilauer V. Třídění vlastních jmen (teze) // V. zasadnutie Medzinárodnej komisie pre slovenskú onomastiku a V. slovenská onomastická konferencia (Prešov 3. – 7. Mája 1972) / [M. Blicha – M. Majtan (eds.)]. *Zborník materiálov*. – Bratislava 1976. – S. 109–111.
21. Šrámek R. Úvod do všeobchej onomastiky / R. Šrámek. – Brno, 1999. – 129 s.

Г. В. Ткаченко

ИСТОРИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОЯВЛЕНИЯ ТЕРМИНА *ХРЕМАТОНИМ* И ГРАНИЦЫ ХРЕМАТОНИМНОГО ПОЛЯ

В последнее время актуализовалась проблематика, связанная с изучением имён собственных уникальных предметов – хрематоимов. В украинской ономастической науке все еще не существует общепринятого представления о границах хрематоимии.

Ключевые слова: оним, хрематоимия.

G. V. Tkachenko,

Candidate of Philology,

Associate Professor of Foreign Languages Department at Natural Faculties

Odesa I. I. Mechnikov National University,

24 / 26, Frantsuzky Blvd., Odesa, 65058, Ukraine,

tel.: (0482)63-57-45

foreign.languages@onu.edu.ua

HISTORICAL FOUNDATIONS FOR THE EMERGENCE OF THE TERM *CHREMATONYM* AND ITS FIELD LIMITS

Summary

It became necessary to investigate the problem concerning the study of the proper names of unique things – chrematonyms. In this article we offer several viewpoints of significant Slovak and foreign (Czech, Polish, Russian and German) onomasticians regarding the problem of specifying and defining chrematonyms in the onymic system. At the same time, we offer our own suggestion for the classification of chrematonyms. There is no general notion about the borders of chrematonymy in Ukrainian onomastic science. The attention is paid to the fact that the border of chrematonymic field is open. The article stresses the importance of chrematonomastic term establishment, so that this field of onomastics can be an equal partner of other disciplines and at the same time fulfill the denomination needs of other languages. The **purpose** of the article is the analysis of the existing in linguistics definitions of the term chrematonym, their comparison and systematization, and the distinguishing of chrematonym classes. Also the analysis of different ways to investigate proper names is carried out. The definition of the term **chrematonym** is suggested and the classification of chrematonyms is created. The article states that one of the most important facts of naming is the influence of the surrounding social and physical environment and the owner's desire to fix

the extraordinarity of a definite type. Choosing and giving the name to the object, a man more often doesn't create anything new; he just gives it a name, trying to bring it to eternity. One of the most ancient traditions that has been practically used for so long is the owner's personal name application. The article also determines and enumerates the functions of onyms, especially of chrematonyms. They are as following: singling out, characterizing, identifying and signifying. Proper names of unique objects exist to perform a background for a man and his life, picking out definite features, reflecting his process of thinking; to show the objective reality; to open up the speaker's inner world, his creative personality.

We impose and investigate the individual chrematonymic frame as the structure of the mental lexicon which embraces the knowledge about all the chrematonyms represented in his mental lexicon. The **method** of systematization is used in the work. **Summing up**, the individual chrematonymic field comprises 7 subfields, 39 subsubfields and 6 microfields (segments). **The practical value** of the work is considered in new basically established ways of chrematonym problem studies. **As a result** of the investigation, the definition of the term **chrematonym** was suggested and the classification of chrematonyms was created.

Key words: onym, chrematonomastics.